

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

เก็บข้าว ซอนเล็บ

เราไม่ต้องพูดว่าคนนั้นมีทรัพย์สมบัติมาก คนนั้นมีความรู้ความฉลาดมาก เรียนจบปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก มหาบัณฑิตอะไรก็ตาม อันนั้นเป็นกิริยาอาการอันหนึ่งที่เสกสรรปั้นยอขึ้นเพื่อคนได้นับหน้าถือตา ให้เป็นเกียรติยศชื่อเสียง เป็นเครื่องส่งเสริมอำนาจวาสนา เป็นเรื่องของกิเลสเสกสรรกันขึ้นหาความจริงไม่ได้ ที่นี้ตัวกิเลสจริง ๆ แล้วไม่ได้อยู่ที่นั่น มันอยู่ที่จิต ก่อกวนคนให้ได้รับความทุกข์ความลำบากเช่นเดียวกันหมด ไม่ว่าจะเป็นชาติชั้นวรรณะใด มีجنขนาดไหน กิเลสคงเป็นกิเลสอยู่เช่นนั้น เมื่อกิเลสคงเป็นกิเลสอยู่ในจิตใจแล้ว กิเลสเคยให้ความสุขแก่คนที่ไหน นอกจากให้ความทุกข์โดยลำดับมากน้อยเท่าที่มีอยู่ภายในใจเท่านั้น

หากว่ากิเลสเป็นสิ่งที่ทำโลกให้มีความสุข ทำโลกให้มีความเจริญรุ่งเรือง เป็นของอัศจรรย์ได้แล้ว พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงสอนให้ชำระถอดถอนหรือปราบปรามกิเลส ซึ่งถือว่าเป็นพิษภัยนี้ออกจากใจ นอกจากจะทรงสอนให้ส่งเสริมและสั่งสมกิเลสให้มาก ๆ เท่านั้น นี่ไม่มีในพระคัมภีร์ของพระพุทธเจ้าพระองค์ใด เราเป็นลูกศิษย์ตถาคตทำไมจึงต้องฝืนความรู้ความเห็นความฉลาดจอมปราษฎ์คือพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ฝืนไปตามกิเลสโดยไม่รู้สึกรู้ว่ากิเลสเป็นสิ่งที่เป็นภัยต่อตน จนลืมนึกลืมนิ้ว ไม่เห็นว่ากิเลสนั้นเป็นภัยเลย ความคิดความเห็นคำพูดคำจา กิริยาอาการที่แสดงออกด้วยความอยาก อยากชนิดใดประเภทใด ไม่เคยนำสติปัญญาเข้าไปแยกแยะพิสูจน์ซึ่งดวงกันบ้าง พอเห็นแง่หนักเบาของกันและกัน และเห็นแง่ความผิดความถูกของกันและกันบ้างเลย แล้วเราจะถือว่าเราแก้กิเลสที่ตรงไหน

การแก้กิเลสต้องพิสูจน์กิเลสถึงจะรู้เรื่อง พิสูจน์ความคิดความปรุงของตน พิสูจน์ความอยากโน้นอยากนี้ อยากอะไรบ้าง กิเลสมันบงกชพร้อมอยู่เสมอตามปกติแล้ว ความบงกชพร้อมจึงต้องอยากต้องหิว ตาดูไม่มีวันอิ่มพอ หูฟังไม่มีวันอิ่มพอ ไม่มีวันเบื่อหน่าย จมูก ลิ้น กาย เครื่องสัมผัสสัมผัส ไม่มีสิ่งที่มีวันอิ่มพอ ในธรรมท่านกล่าวลงย่อ ๆ ว่า รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส เป็นภัย เอ้า ย่นเข้ามาถึงภิกษุเราพระเรากับรูป เสียง กลิ่น

รส เครื่องสัมผัสที่ว่าเป็นอะไรที่เป็นภัยอย่างยิ่ง

พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎกมีว่า ไม่มีรูปใดที่จะแหลมคมหรือที่คมแทงได้ลึก และเจ็บแสบที่สุดได้ยิ่งกว่ารูปของฝ่ายตรงกันข้าม ถ้าเป็นชายก็คือรูปหญิง ถ้าหญิงก็คือรูปชาย เสียงไม่มีเสียงใดที่จะเสียดแทงเข้าไปถึงชั่วหัวใจยิ่งกว่าเสียงตรงกันข้าม กลิ่นก็คือกลิ่นอันนั้นแหละ กลิ่นของเพศนั้นแหละ รสก็รสของเพศนั้นแหละ ที่มันทำบุรุษตาฟางให้จม ทำสตรีตาฟางให้จม ทำสัตว์โลกให้จม ท่านย่นเข้ามาให้เห็นชัด ๆ

นี่เราเป็นนักบวชจึงควรตระหนักอันนี้ให้ดี อย่าลืมนื้อลืมนิ้ว อย่าเห็นว่าสิ่งใดจะเป็นสิ่งที่มีความสุขความเจริญ เป็นที่พอกพองใจไร้กังวลทั้งหลาย มีความอยู่เย็นเป็นสุข สะดวกสบาย ไม่มี ถ้าใจยังว้าวุ่นขุ่นมัวและมัวสุมอยู่กับกิเลสกองทุกข์ทั้งหลาย ซึ่งกิเลสสั่งสมขึ้นมาภายในใจนี้อยู่แล้ว เราจะไปโลกไหน เกิดก็ร้อยชาติพันชาติก็ตาม ก็จะเป็นภพชนะ รับรองกิเลสและกองทุกข์อยู่ร่ำไป หากจุดหมายปลายทางไม่ได้ ถ้าไม่รีบแก้ไขเสียตั้งแต่บัดนี้ที่ได้รู้เหตุรู้ผลกันพอสมควร

เพศของพระเป็นเพศที่ปลอดภัยที่สุด เป็นเพศที่ไม่มีใครจ้องมอง ไม่มีใครถือว่าเป็นพิษเป็นภัย และเป็นเพศที่มีโอกาสในการบำเพ็ญผลประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น แต่สำคัญประโยชน์ตนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในเบื้องต้น ดังพระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญประโยชน์สำหรับพระองค์ ไม่ทรงสนพระทัยกับผู้ใด ๆ ทั้งนั้น แม้แต่พระญาติพระวงศ์ก็ไม่เคยสนใจเกี่ยวข้อง ทรงบำเพ็ญอยู่ถึง ๖ พรรษา ๖ พระพรรษานั้นเรียกว่าแทบเป็นแทบตาย ติดคุกติดตะรางยังไม่หนักเท่าพระพุทธเจ้าทรงฝึกฝนทรมาณปราบปรามกิเลส ต่อสู้กับกิเลส

นั่นละกิเลสมีกำลังมากขนาดไหน มันให้คนได้รับความทุกข์ขนาดไหน ปราบปรามมันด้วยวิธีต่าง ๆ นั้นได้รับความทุกข์ความลำบากขนาดไหน ถ้ากิเลสเป็นสิ่งที่หลุดลอยไปได้ง่ายเหมือนสะเก็ดไม้แล้ว ก็ไม่ต้องมีอะไรสั่งสอนกัน พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงลำบาก ไม่ต้องสลบไสล นี่ปรากฏว่าสลบไสลถึง ๓ หน กิเลสเหนียวไหม กิเลสเก่งไหม อุบายวิธีที่จะฝึกกิเลสนั้นก็เอาให้อย่างเต็มภูมิ พระพุทธเจ้าได้รับความทุกข์ความลำบากเพราะต่อสู้กับกิเลส ก็เหมือนกับนักมวยแชมป์ขึ้นบนเวทีต่อยกันนั้นแหละ ใครจะเป็นฝ่ายแพ้ย่อยชนะมันเจ็บด้วยกันทั้งนั้น พระพุทธเจ้าก็เจ็บก่อนที่จะได้ตรัสรู้ เจ็บจนสลบไสล

ให้เราถือเอาหลักนี้มาเป็นกฎเป็นเกณฑ์เป็นคติเครื่องสอนใจ เราอย่าเอาคนโง่เง่า

เต่าตุ่นหรือความเชื่อ ๆ ซ่า ๆ อันหาสาระไม่ได้มาเป็นคติเครื่องนำ ปกติเราก็เป็นอย่างนั้น อยู่แล้ว ไม่ถึงขนาดนั้นก็ยังเป็นพี่เป็นน้องเป็นญาติกันกับสิ่งไม่ดีนั้นอยู่แล้ว เพราะกิเลสพา ให้เป็น

สาวกท่านที่บำเพ็ญเป็นสละของพวกเรา ถึงขั้นบริสุทธิวิมุตติพุทธโธภายในใจของท่าน ก็ล้วนแล้วตั้งแต่ท่านทุ่มเทกำลังความสามารถลงไป เรียกว่าต่อสู้กับกิเลสอย่างสุดฝีมือ ไม่ตายก็ให้รู้ ไม่รู้จักตาย ขนาดนั้นละกิเลสเหนียวไหมเราพิจารณาซิ เราจะเอาออกไป ไส้ไม้ทั้งต้นมันได้เรื่องอะไร ทำความเพียรก็เดินจงกรมเพียงหย็อก ๆ ไป สองสามก้าว ชะแ้ง ๆ มองดูตั้งแต่หอมมันได้เรื่องอะไร เรารู้ไหมว่ากิเลสมันปิดหัวไส้หอมอนั้น ผลักหัวไส้ที่นอนหอมมันเราไม่คิด ถ้าเวลาจะประกอบความพากเพียร กลัวแต่จะตาย กลัวแต่จะลำบากลำบาก บทเวลากิเลสเหยียบย่ำทำลายอยู่ภายในจิตใจ ไม่มีวันสว่างสร้างซาหลงบ้างเลยนั้น ไม่คิดไม่นึก

เราจะหาทางถอดถอนกิเลสได้อย่างไร ถ้าไม่คิดในแง่ของกิเลสว่าเป็นภัย ถ้าคิดอย่างนั้นแล้วจิตใจก็ต้องจดจ่อกันอยู่โดยสม่ำเสมอในอิริยาบถต่าง ๆ จะมีสติระมัดระวังตัว เพราะเรื่องอันตรายไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย ต้องระวัง-ระวังอันตราย กิเลสเป็นอันตรายเป็นภัยต่อเรา เราก็ต้องระวังอย่างนั้น แล้ววันหนึ่งแน่นอนเราจะเห็นกิเลสหงายท้องให้เราดู ฟาดฟันหันแหลกลงไปจนไม่มีสิ่งใดเหลือ เพราะอำนาจแห่งความเพียร นี่เป็นหลักสำคัญที่พวกเราทั้งหลายจะพึงนำไปพิจารณาและปฏิบัติต่อกิเลส

เราอย่าเข้าใจว่ากิเลสมันอ่อนโยนนุ่มนวล อยากจะรู้จักเวลาเข้าสู่สู่มันนั้นแหละ จะเห็นว่ามันแข็งแกร่งขนาดไหน เราแพ้มันทุกทีแล้วมันจะอ่อนนุ่มได้ยังไง เมื่อแพ้มันทุกที ๆ เดินจงกรมก็แพ้มัน นั่งสมาธิก็แพ้มัน จะภาวนาทำไหนดก็ไม่พ้นที่จะแพ้มัน เพราะความพลั้งเผลอนั้นแหละเป็นของสำคัญ จากนั้นก็ทำให้เกิดความขี้เกียจอ่อนแอขึ้นมา ความขี้เกียจอ่อนแอก็เป็นเรื่องของกิเลสอีก มีแต่เรื่องของกิเลสสวมรอยอยู่ตลอดเวลา ธรรมะเราจะแทรกตรงไหน แทรกลงที่ความตั้งใจ แทรกที่ความระมัดระวังให้มีสติ ไม่ได้อยู่กับบทธรรมบทใดก็ตาม ให้อยู่กับตัวจนเป็นสัมปชัญญะคือความรู้สึกตัวอยู่เสมอขึ้นมา

จิตเมื่อมีสติเป็นเครื่องรักษาย่อมไม่ถูกกิเลสมาทำลาย ย่อมไม่ถูกกิเลสรบกวน ย่อมไม่ถูกกิเลสเหยียบย่ำทำลาย รักษากันอยู่ไม่หยุดไม่ถอยกิเลสก็ค่อยเบาบางไป ๆ นี่คือวิธีการของผู้จะนำตนให้หลุดพ้นจากทุกข์ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นมัชฌิมาคือท่ามกลางแห่งมรรคผลนิพพานอยู่เสมอ และท่ามกลางได้แก่ความเหมาะสมแห่งการแก้

กิเลสทุกประเภทอยู่เสมอ ไม่มีกิเลสประเภทใดที่จะนอกเหนือไปจากมัชฌิมาปฏิปทาของพระพุทธเจ้าได้ และไม่มีกิเลสประเภทใดที่จะไม่ตายไม่ฉิบหายเพราะมัชฌิมาปฏิปทานี้ ถ้าเรานำมาใช้ให้เหมาะสมกับกิเลสประเภทนั้น ๆ ด้วยความเอาจริงเอาจัง

อธิบายเพียงแค่นี้เสียก่อน

พูดท้ายเทศน์

เราเรียกมาสั่งสอนโดยเฉพาะ ๆ ก็มี บางที่เรียกประชุมกันลับ ๆ เรียกว่าสภาหนูก็มี เราพูดกันตรงไปตรงมาตามความรู้สึกตามความเข้าใจที่แน่แล้วว่าไม่ผิดให้ฟังก็มี เช่นเวลานี้มาอยู่กับครูบาอาจารย์มันกำลังชอนเล็บนะ เล็บมีเวลานี้ยังไม่กาง ชอนเล็บเอาไว้ จริตนิสัยความดีต่อต้านสันดานไม่ดียังงั้นกับเอาไว้ ๆ เหมือนกับเสือชอนเล็บนั้นนะ เวลาออกจากครูบาอาจารย์ไปแล้วมันจะกางเล็บเต็มเพลงนั้นละคอยดูนะ อยู่นี้เราก็อพพราบได้แล้วว่าเป็นยังไง แล้วออกจากท่านไปแล้วมันก็เป็นจริง ๆ ไม่ผิด เป็นพญาราชสีห์ไปได้มันผิดหรือ นี่มันเป็นบทเรียนอันสำคัญ

อยู่มาก ๆ แล้วไม่ได้หน้าได้หลังอะไรเด่น ๆ ด้าน ๆ บางทีก็ทะเลาะกัน ไม่ทราบทะเลาะหาเหตุผลอะไร มรรคผลนิพพานเป็นเรื่องเกิดขึ้นได้เพราะการทะเลาะกันหรือ ถ้าผู้มุ่งไปหาอรรถาธรรมแล้ว มันน่าจะสุขสันต์นะ มันไม่ใช่มาอายุเพื่อนฝูงอันเดียวกัน มันน่าจะกระตือรือร้นไปทะเลาะกันทั้ง ๆ ที่ไปเสาะแสวงหาธรรม แล้วเอาความทะเลาะกันมาเหยียบย่ำทำลายธรรม โดยเข้าใจว่าตัวดีตัวดีได้ทะเลาะกับคนอื่น ความชนะในเรื่องของกิเลสมันดีแล้วหรือ ความชนะในเรื่องความเพียรเกี่ยวกับบำเพ็ญธรรม ชนะกิเลสไปโดยลำดับ ๆ นั้นจึงเป็นทางดำเนินเพื่อความพ้นทุกข์ ให้ถือหลักเกณฑ์อันนี้เป็นสำคัญ

เราพยายามอยู่กับท่าน นักเบาขนาดไหนเราก็พยายาม หวังเทิดทูนท่าน รักษาให้ท่านได้รับความสะดวกสบาย ไม่ให้มีอะไรเข้าไปเกี่ยวข้องท่านเลย เราพยายามรักษาภายนอก พระกับเถรมีมากเท่าไรเราคอยสอดส่องดูแลดูว่ากล่าวเรื่อย แต่ก็เดชะนะพระมาทะเล่สิ่งผมไม่ได้พูดตรง ๆ ตั้งแต่อยู่กับท่านอาจารย์มันก็เหมือนกัน มาทะเล่สิ่งไม่ได้เพราะไม่มีเรื่องอะไรจะมาทะเล่สิ่งเรา

เราพูดโดยเหตุโดยผลโดยอรรถโดยธรรม การปฏิบัติเราก็ปฏิบัติอย่างนั้นจริง ๆ ไม่มีโลกามิสใด ๆ ที่จะมาแทรกหัวใจเราได้ทั้ง ๆ ที่เรามีกิเลส เรามุ่งต่อธรรมล้วน ๆ จตุปัจจัยไทยทานเกิดขึ้นมามากน้อย ท่านมอบภาระให้เราเป็นคนจัดทำแจกจ่ายพระเถร

ทั้งนั้น ผมไม่เคยจะไปหยิบเอาอะไร ๆ มาเป็นส่วนตัวของผม เพราะผมไม่ต้องการ
 ต้องการที่จะให้พระเณรได้รับความสะดวกสบายทั่วถึงกัน เราก็ทำเต็มสติกำลัง
 ความสามารถของเราเท่านั้น เราไม่มีอะไร เราใช้ผ้าสามผืนมาเป็นประจำ สบง จีวร สังฆาฏิ
 กับผ้าอาบน้ำฝนหนึ่งเท่านั้น นั่นเป็นปกติ มันมาหุรธาตอนที่เห็นหัวหน้าหมู่เพื่อนละซี
 จีวรไม่ทราบก็ผืน สบงไม่ทราบก็ลืบกี่ร้อยผืนก็ไม่รู้แหละ เต็มไปหมดเคลื่อนไปหมด เราก็
 ทำไปอย่างนั้นเหมือนกับหุหนวกตาบอด

ให้เราคำนึงถึงครูบาอาจารย์เสมอ คำนึงถึงพระพุทธเจ้า พระสงฆ์สาวกท่านเสมอ
 เอามาเป็นแบบเป็นฉบับ กิเลสมันใกล้ชิดสนิทกับใจเรามากนะ เออะอะกิเลสจะขึ้นก่อน ๆ
 ธรรมไม่ทันแหละ สติ สติธรรม ปัญญาธรรมไม่ทัน จึงต้องพยายามผลิตขึ้น พยายามขุด
 คั้น พยายามฝึกฝนทรมาน ทุกข์ก็ยอมรับว่าทุกข์ เราต่อสู้กับข้าศึกไม่ทุกข์ได้หรอก เขาต่อ
 กันบนเวที่ยังต้องทุกข์ทั้งคนแพ้คนชนะนั่นแหละทุกข์ด้วยกัน อย่าเข้าใจว่าคนแพ้จะได้รับ
 ความทุกข์ความลำบาก คนชนะจะไม่มีทุกข์อะไรเลย มันทุกข์ด้วยกัน ดีไม่ดีคนที่ชนะเจ็บ
 มากยิ่งกว่าคนแพ้ก็มี

ฟังแต่คำว่าต่อสู้เป็นไร กำลังวังชาไม่ทัดเทียมกันแล้ว จะไปต่อสู้กันได้อย่างไร กำลัง
 วังชาต้องทัดเทียมกัน ใครก็มั่นใจว่าจะชนะถึงขึ้นต่อสู้กันบนเวที ทีนี้กิเลสมันเกรียงไกรมา
 นานเท่าไรฝั่งใจของเรา ถ้าเราไม่ผลิตสติปัญญาซึ่งเป็นคู่ต่อสู้กับกิเลส ตลอดถึงความ
 พากเพียร ความอุตสาหะพยายามให้เกรียงไกรจริง ๆ แล้วก็ไม่ทันกับกิเลส เดี่ยวขึ้นไปยัง
 ไม่ทันถึงไหน ขึ้นไปทางจงกรมเท่านั้นมันก็น็อกล้มทั้งหงาย ๆ ล้มทั้งคว่ำ ล้มไม่เป็นท่าไป
 หมด นิ่งอยู่ก็ล้ม เดินอยู่ก็ล้ม ยืนอยู่ก็ล้ม นอนอยู่ก็ยิ่งล้มไปอีก เพราะความไม่มีสติ เพราะ
 ความไม่มีปัญญา เพราะความไม่มีแก้ไขที่จะฝึกฝนทรมาน เพราะไม่มีความเด็ดเดี่ยว
 ภายในจิตใจ กิเลสกลัวที่ไหน

กิเลสไม่กลัวความอ่อนแอ กิเลสไม่กลัวความไม่จริงไม่จัง แต่กิเลสกลัวความจริง
 ความจัง ความเข้มแข็งความเป็นนักต่อสู้ ความเป็นผู้มีสติปัญญาผลิตขึ้นทุกวัน ๆ นี่กิเลส
 กลัว ในโลกนี้กิเลสไม่กลัวอะไรทั้งนั้น กลัวแต่ธรรม พระพุทธเจ้าชนะกิเลสได้ด้วยธรรม
 สาวกอรหัตตอรหันต์ทุก ๆ องค์ท่านชนะกิเลสได้ด้วยธรรม เราแพ้กิเลสด้วยอะไรเอาไป
 พิเคราะห์ด้วยความไม่มีธรรม ด้วยความอ่อนแอนั่นเอง ไม่ใช่ด้วยธรรม ต้องผลิตขึ้นมา
 เราเป็นลูกศิษย์ตถาคตจะไปถอยทำไม

ผมอยากพบอยากเห็นอยากได้ยินผลแห่งการอบรมสั่งสอนหมู่เพื่อน อยากได้ยิน

ถึงเรื่องสมาธิ เรื่องปัญญาที่เกิดขึ้นจากการประกอบความพากเพียร แล้วพร้อมเสมอที่จะสั่งสอนหมู่เพื่อนให้เต็มภูมิ เต็มสติกำลังความสามารถของตน เราอยากได้ยินได้ฟัง สมาธิแสดงขึ้นแง่ใดเราพร้อมเสมอที่จะแก้ หากว่าผิดถูกประการใดเราพร้อมเสมอ ไม่ว่าสมาธิขั้นใด ปัญญาขั้นใด เราก็กฎปฏิบัติมาเต็มกำลังความสามารถของเรา

เราเคยได้เล่าถวายครูบาอาจารย์มาเป็นลำดับลำดับ ตามความรู้ความเห็นของตนที่เคยเกิดขึ้นมาอย่างใด ที่แน่ใจบ้างไม่แน่ใจบ้าง กราบเรียนให้ท่านทราบทุกแง่ทุกมุม อันไหนที่มั่นใจแล้วเป็นผลขึ้นมาอย่างชัดเจนแล้วก็กราบเรียนให้ท่านทราบ อันไหนที่ยังไม่แน่ใจหรืออันใดเป็นความสำคัญว่าแน่ใจแต่มันไม่แน่ สำคัญว่าถูกแต่มันไม่ถูกก็เล่าถวายท่าน ท่านเป็นผู้แก้ไขตัดแปลงหรือส่งเสริมในสิ่งที่ถูกแล้ว และแก้ไขตัดแปลงในสิ่งที่เห็นว่ายังไม่ถูกไปโดยลำดับลำดับ

ครูบาอาจารย์ท่านก็ภูมิใจเมื่อได้ยินผลของลูกศิษย์ลูกหาที่ประพฤติปฏิบัติ ได้ผลขึ้นมาอย่างน้อยมาแสดงออก การปฏิบัตินี้เห็นผลประจักษ์ในใจนะ ไม่ใช่จะไปเห็นผลชาติหน้าชาติโน้นชาติไหน ชั้นโน้นชั้นนี้ชั้นสวรรค์นิพพานที่ไหน เห็นอยู่กับใจนี่ จิตฟังชาน รำคาญ จิตเดือดร้อนวุ่นวาย จิตเป็นไฟทั้งกองด้วยอำนาจของ ราคะคุณา โทสะคุณา โมหะคุณา ไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ จิตก็รู้ จิตเป็นผู้รับทราบ จิตเป็นผู้สวดยผลทำไมจะไม่รู้ จิตพยายามปราบปรามกิเลสประเภทเหล่านี้ออกด้วยน้ำคือธรรม ดับไฟกิเลสตัณหาราคะเหล่านี้ด้วยน้ำคือธรรม เย็นลงไปโดยลำดับ ๆ ก็รู้ ไฟสงบลงไปไฟกิเลสเหล่านี้สงบลงไปใจต้องรู้ ใจมีสติมีปัญหาไม่รู้ได้หรือ ต้องรู้ จนกระทั่งมันดับหมดไม่มีสิ่งใดเหลือ นั้นยังรู้ชัดหายสงสัย

เอาให้จริงให้จังนะ อยากได้ยินได้ฟังหมู่เพื่อนเหลือเกินนะแต่ก็ไม่ได้ยิน มีแต่เราเทศน์ เหมือนกับมาโกหกกันเล่น ๆ นี้ได้สอนได้พูดให้ฟังทุกแง่ทุกมุม บางทีก็เล่าเรื่องความเป็นไปของเจ้าของให้ฟัง การประพฤติปฏิบัติหนักเบาอย่างน้อยเพียงไรก็เล่าให้ฟัง ทั้งฝ่ายเหตุเล่าให้ฟังทั้งผล เอาจนหมดไม่มีอะไรเหลืออยู่ในพุงนี้เลย มาแบให้หมู่เพื่อนฟังหมดก็เพื่อจะให้เป็นกำลังใจ ให้แน่ใจว่ามรรคผลนิพพานนั้นอยู่ที่ไหน อยู่ที่ชาตินี้ชาติโน้น หรืออยู่สถานที่นั้นที่นี้ หรืออยู่เวลานั้นกาลนี้ไปอย่างนั้น หรืออยู่กับหัวใจของผู้ปฏิบัติด้วยความพากเพียรนี้ ได้เอามาพูดหมดแล้วนี่เรื่องเหล่านี้

มรรคผลนิพพานอยู่ที่ไหน กิเลสอยู่ที่ไหน ความมืดบอดอยู่ที่ไหนความสว่างจักษ์อยู่ที่นั่นละ เมื่อกำจัดความมืดดำลงไปแล้วความสว่างจักษ์ก็เกิดขึ้นมา เหมือนสถานที่นี้ซึ่ง

เป็นเวลากลางคืนมันมืด เปิดไฟขึ้นมามันก็สว่าง ไฟแรงเทียนสูงเท่าไรก็ยิ่งมีความสว่างจ้ามมากขึ้นเพียงนั้น ไฟเทียนก็มีแสงสว่างขนาดไฟเทียนดั่งที่เห็นอยู่นี้ ถ้าไฟฟ้าร้อยแรงเทียน พันแรงเทียนเข้าไปมันก็ยิ่งสว่างจ้าไปหมดเลย

นี่ปัญญาก็เหมือนกัน สติปัญญาล้มลุกคลุกคลาน ได้บ้างเสียบ้างยังดีกว่าไม่ได้เรื่องอะไรเลย แล้วได้ไปเรื่อย ๆ ค่อยเขิบหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ ความสว่างกระจ่างแจ้งไปเรื่อย เรื่องปัญญาก็ดี เรื่องสติก็ค่อยสืบเนื่องติดต่อกันไปโดยลำดับลำดับ มันก็เหมือนกับหลอดไฟที่มีแรงสูงไปโดยลำดับ ๆ แรงเทียนสูงไปโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งสว่างจ้ารอบตัวหมด นี่ก็หมายถึงมหาสติมหาปัญญา เมื่อมหาสติมหาปัญญาพร้อมกันแล้วด้วยศรัทธา ความเพียร ความอุตสาหะพยายามเข้าพร้อมกันหมดเป็นธรรมแห่งเดียว หมุนตัวไปหมด กิเลสอยู่ตรงไหนเป็นฟุ้ง ๆ ไม่ถอย นี่แบบสู้ตาย

เพราะคุณค่าของจิตนี้เห็นแล้ว คุณค่าของธรรมที่ปฏิบัติปรากฏผลขึ้นมานี้มีคุณค่าขนาดไหนเห็นแล้ว ชัดเจนประจักษ์กับใจนี้แล้ว แล้วโทษของกิเลสมีมากน้อยเพียงไรก็คือตัวโทษอยู่โดยดี เป็นข้าศึกศัตรูต่อใจอยู่โดยดี มันก็ยิ่งขยับตัวเข้าไปเอาให้เรียบบูรุษหมดไม่มีอะไรเหลือภายในใจเลย เมื่อสติปัญญาขึ้นพอตัวได้หยั่งลงไปแล้วไม่ว่าที่ตรงไหนสว่างจ้าไปหมด ท่านจึงว่า นตฺถิ ปญฺญาสมมา อภา ออะไรจะสว่างยิ่งกว่าปัญญา และอะไรที่จะมืดยิ่งกว่ากิเลสพาให้จิตใจมืด จะเอาอะไรไปดับกิเลสที่ทำให้มืดแปดทิศแปดด้านอยู่ภายในจิตใจ ถ้าไม่เอา นตฺถิ ปญฺญาสมมา อภา เข้าไประงับดับมัน เป็นความสว่างจ้าขึ้นมาด้วยความสามารถของตน เอาตรงนี้ มรรคผลนิพพานอยู่ตรงนี้ไม่อยู่ที่ไหน

เรื่องความทุกข์นี้ไม่ต้องไปคำนึงมัน อย่าไปคิดว่ามันทุกข์มันยากมันลำบาก ถ้าอย่างนั้นไปไม่รอดนะ การประกอบความเพียรเดินจงกรมก็ว่าทุกข์เสีย จะนั่งสมาธิก็ว่าทุกข์เสีย จะพยายามบังคับจิตใจก็เป็นเรื่องฝืนจิตใจฝืนใจไม่ยากบังคับ ปล่อยไปตามมยถากรรม นั้นว่าเป็นความสะดวก มันสะดวกจริงแต่มันเป็นแบบที่ถูกเขาลากขึ้นเขียงนั้น เหมือนลากหมูขึ้นเขียง กิเลสมันลากหัวใจเราขึ้นเขียงสับเอา ๆ นั้นแหละจะว่าไง เหมือนหมูนอนคอยเขียงนั้นแหละ มันสะดวกอย่างนั้น

เราไม่ใช่เป็นคนที่จะมาคอยขึ้นเขียงให้กิเลสสับ เราตั้งใจจะมาสับย่ำกิเลสให้แหลกต่างหากนี้ ทุกข์ก็ยอมรับว่าทุกข์ พระพุทธเจ้าก็ทุกข์มาแล้ว ศาสดาของเราเคยทุกข์มาแล้ว เป็นสักขีพยานให้เห็นชัดเจนแล้วว่า การต่อสู้กับกิเลสไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย เป็นเรื่องเอาตายสู้เลย สาวกก็เป็นคตมาแล้ว จึงว่า พุทฺธํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ประกาศให้เราได้ระลึกถึง

ท่านอยู่ตลอดเวลาพิจารณาชิ วมุํ สรณํ คจฺฉามิ จะมาปรากฏขึ้นได้ก็เพราะปฏิบัติข้อปฏิบัติของพระพุทธเจ้าและสาวก เอาให้ถึงเหตุถึงผล น้ำอรรณน้ำธรรมที่เป็นน้ำอันอัศจรรย์ก็แสดงขึ้นมาได้ ก็กลายเป็น พุทฺธํ วมุํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ขึ้นมาให้โลกได้กราบไหว้อย่างสมบูรณ์

อันนี้เอาให้เห็นชิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ถึงพระพุทธเจ้านั้นเป็นชนิดหนึ่ง ถึงจิตใจของเราที่เป็นผู้รู้แหลมหลักนักปราชญ์ฉลาดแหลมคมเหนือกิเลสทั้งหลายนี้ เป็น พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ โดยหลักธรรมชาติ เป็นอัตสมบัติของตัวโดยแท้ วมุํ สรณํ คจฺฉามิ เห็นประจักษ์อยู่กับจิตของเรา เราถึงธรรมภายในใจของเรา สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ตัวเราเองเป็นสงฆ์เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งธรรมเหล่านี้ ให้เห็นชัด ๆ อย่างนี้ ย้อนเข้ามาให้มาถึงตัวนี้ชิ

พุทฺธํ วมุํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ เมื่อปฏิบัติจริง ๆ แล้วจะอยู่ที่ไหน ถ้าไม่รวมอยู่ที่ใจดวงบริสุทธิ์พุทฺธโรณีเท่านั้น ไม่มีที่รวมไม่มีที่อยู่ ธรรมไม่มีที่สถิต มีเฉพาะจิตเท่านั้นเป็นภาชนะอันเหมาะสมอย่างยิ่งกับธรรม หมุนตัวเข้ามานี้ชิ พิจารณาให้ดี อย่าลละท้อถอย อย่าอึดอาดเนือยนาญไม่ว่ากิริยาภายนอกกิริยาภายใน ฝึกหัดให้จริงให้จังทำอะไรก็ตามอย่าให้เหลาะ ๆ แหละ ๆ เป็นคนหลักลอย จับ ๆ จด ๆ ทำอะไรไม่จริงไม่จัง หาผลประโยชน์ไม่ได้

เอาละแค่นี้พอ